

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Кафедра політології

І. С. Монолатій

ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СВІТУ

*Методичні рекомендації до навчальної дисципліни
для студентів спеціальності «Політологія»*

Івано-Франківськ – 2016

УДК 321.01

ББК 66.011

М 77

Методичні рекомендації до навчальної дисципліни «Етнонаціональні проблеми сучасного світу» містять пояснювальну записку, програму навчальної дисципліни (лекційний курс та семінарські заняття), індивідуальні завдання, методичні рекомендації для самостійної роботи студентів, приклад когнітивного моделювання, рекомендовану літературу (основу та додаткову), контрольні питання.

Укладач:

Монолатій Іван Сергійович — доктор політичних наук, професор кафедри політології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Рецензенти:

Климончук В. Й. — доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»;

Гон М. М. — доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету.

Рекомендувала до друку Вчена рада Інституту історії, політології і міжнародних відносин ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Монолатій І. С.

Етнонаціональні проблеми сучасного світу: методичні рекомендації до навчальної дисципліни для студентів спеціальності «Політологія». — Івано-Франківськ, 2016. — 32 с.

© Монолатій І. С., 2016.

© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2016.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Політичні та етнонаціональні процеси, що відбуваються у сучасному світі та Україні зокрема, викликають в суспільстві певний інтерес і потребу серйозного перегляду сформованих концепцій етнонаціональної політики, парадигм міжетнічної взаємодії та міжконфесійної комунікації у країнах, для яких характерна відсутність стабільно функціонуючої системи взаємодії органів влади, громадських організацій та інституцій етнічних й конфесійних спільнот в цілому. У зв'язку з цим важливим є вивчення етнонаціональних проблем сучасного світу.

Мета курсу: ознайомлення студентів із головними методиками та підходами до аналізу міжетнічних взаємин. Формування в них максимально повних та цілісних уявлень про сучасні проблеми етнокультурних та етноконфесійних взаємин як у теоретичному, так і в практичному вимірах. Подати комплексну характеристику причин, типів та наслідків сучасних міжетнічних конфліктів, враховуючи специфіку їх перебігу в окремих країнах світу.

Основними *завданнями* навчальної дисципліни є:

1. Формування уявлення про виникнення та сучасний стан етнокультурної картини світу, основні тенденції його соціокультурного розвитку в цілому та в окремих регіонах.

2. Формування уявлення про вплив культурного багатоманіття як суб'єктивного фактору в сучасній системі міжнародних відносин на процеси між цивілізаційної взаємодії.

3. Формування уявлення про роль і місце стереотипів та міфів у системі міжкультурної взаємодії.

4. Формування уявлення про місце та роль етноконфесійного фактору в системі міжетнічних та між цивілізаційних взаємин.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- основоположні поняття, терміни і категорії науки;
- загальні географічні, політичні та культурно-типологічні особливості різних країн та регіонів;
- регіональну специфіку осередків міжетнічних та міжконфесійних конфліктів;
- основні цивілізаційні теорії;
- основні соціально-психологічні та культурологічні теорії, що можуть бути адаптовані до міжетнічних взаємин;

вміти:

- здійснювати аналіз теоретичних та практичних проблем етнонаціональних процесів світу;
- давати політологічний прогноз перебігу міжетнічних конфліктів;
- діагностувати стан міжетнічних взаємин у державі та встановлювати стадію етнічної напруженості.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СВІТУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ВИМІР

Тема 1. ВСТУП. ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ ТА КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ КУРСУ

Предмет і завдання курсу. Феномен нації та націоналізму. Глобалізація націоналізму й усепроникна національна ідентичність. Етнічні й національні конфлікти як реалії сучасного світу.

Етнополітологія та етноконфліктологія. Методологія етнополітичних досліджень. Етнічні спільноти, держави та «нації-держави» як суб'єкти та об'єкти етнополітичних досліджень.

Сутність «етнічної політики». М. Хетер, Т. Нейрн та їхня концепція «внутрішнього колоніалізму». Парадигма «етніцистської позиції». А. Сміт і «старий етніцизм». «Нова етніцистська позиція». Дж. Ротшільд, К. Уільямс, А. Гідденс.

Понятійний і категоріальний апарати курсу. Етнічна (національна) ідентичність. Групова солідарність. Національний ідеал. Національні та релігійні меншини: генезис та еволюція понять.

Теорії конфліктів і миру: концепції, підходи і методи.

Тема 2. ЕТНІЧНИЙ ТА ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИЙ КОНФЛІКТИ

Етнічний антагонізм: сутність явища.

Феномен етнічного антагонізму як стан міжетнічних відносин. Його структура (етнічна антипатія – етнічне невдоволення – етнічні звинувачення – етнічний антагонізм). П. Роуз та запропонована ним парадигма «ми – вони». Безпосередні та опосередковані вияви етнічного антагонізму. Етнічні антагонізми на рівні відносин між

домінуючою та підпорядкованою групою та рівні підпорядкованих груп.

Етнічні та етноконфесійні контексти суспільного конфлікту.

Критерії типологізації етнічних конфліктів та їхні причини (економічні, соціально-психологічні, релігійні, політичні, адміністративно-правові, територіальні, історичні, екологічні). Етноконфлікт як різновид міжетнічної взаємодії.

Етнополітичний конфлікт як несумісність цінностей, зіткнення інтересів і цілей різних етнонаціональних спільнот. Класифікація етнополітичних конфліктів. Етносоціальний та етноконфесійний конфлікт. Класифікація етнічних конфліктів за методами ведення боротьби.

Етнічні конфлікти в теорії міжнаціональних відносин. Глобалізація як модерна детермінанта етноконфліктів. Релігійний фактор міжетнічних конфліктів. Тероризм в етноконфесійних конфліктах. Насильні методи вирішення конфліктів. Недержавні актори у міжетнічному конфлікті. Асиміляція та інтеграція.

Тема 3. НАЦІЇ ТА НАЦІОНАЛІЗМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Національна держава в умовах глобалізації. Роль транснаціональних корпорацій у послабленні економічних функцій держави. Основні теоретичні підходи до функції національної держави в умовах глобалізації (Джеральд, Міше, Бюль, Бауман). Феномен глокалізації. Детериторизація ідентичності людини. Видозмінення функцій національної держави та поява «розподіленого суверенітету».

Глобалізація у країнах «золотого мільярда». ЄС як лідер регіональних інтеграційних процесів у світі. Спроби подолання національної ідентичності в рамках ЄС.

Особливості глобалізаційних процесів у країнах третього світу. Етнізація як реакція на глобалізацію. Основні напрями етнополітичної мобілізації у країнах третього світу. Основні перспективи глобалізації: оптимістичний та песимістичний прогнози.

Міграція як супутник глобалізації. Загальні тенденції міграційних процесів у сучасному світі. Основні причини міграції. Трудова міграція. Міграційна політика США.

Змістовий модуль 2. ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ТА КОНФЛІКТІВ СУЧАСНОГО СВІТУ

Тема 1. ЕТНІЧНИЙ СЕПАРАТИЗМ ТА МІЖЕТНІЧНЕ ПРОТИСТОЯННЯ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Проблема національного суверенітету – детермінанта розвалу СРСР. Декларації про суверенітет, ухвалені в 1989-1990 рр. Утворення нових держав.

Міжнаціональні конфлікти в Прибалтиці. Проблема громадянських прав російськомовного населення. Позиція Росії в захисті його прав. Територіальні претензії Латвії та Естонії до Російської Федерації. Проблема громадянських, майнових прав і соціальних інтересів у «Законі про іноземців» в Естонії.

Міжетнічне протистояння в Придністров'ї.

Проблема офіційного визнання Молдовою самопроголошених Придністровської та Гагаузької республік (1993 р.). Вторгнення підрозділів Молдови в м. Бендери (19–21 червня 1992 р.) та бендерівське побоїще. Війна Придністров'я й Молдови. Зустріч Б.Єльцина та президента Республіки Молдови Б.Снегура, підписання угоди про принципи мирного врегулювання придністровського конфлікту. Здобуття Гагаузькою республікою автономії. Гарантії Молдови стосовно її та Придністров'я неприєднання до Румунії. Діяльність місії СБРЄ з метою врегулювання придністровського конфлікту. Роль 14-ї російської армії в придністровському конфлікті. Угода від 8 травня 1997 р., збереження територіальної цілісності Молдови.

Етнічні конфлікти в Закавказзі.

Історичні витоки проблеми Нагорного Карабаху. Його прагнення перейти під юрисдикцію Вірменії. Вірмено-азербайджанська війна. Самопроголошення Нагірно-Карабахської Республіки.

Абхазький конфлікт. Рух за незалежність Абхазії від Грузії. Проголошення Абхазією незалежності та вступ на її територію грузинських військ (14 серпня 1992 р.). Етнічна історія як засіб обґрунтування конфліктуючим сторонами правомірності своїх позицій. Війна 1994–1995 рр. та поразка Грузії. Проблема біженців.

Осетино-інгушські територіальні суперечки. Прагнення інгушів до національного самовизначення. Ухвала ВР РРФСР (червень 1992 р.) про утворення в складі Російської Федерації Інгушської Республіки. Осетинський екстремізм. Діяльність загонів самозахисту. Осетино-інгушське міжетнічне протистояння 30 жовтня – 6 листопада 1992 р. Запровадження надзвичайного стану. Проблема біженців.

Міжнаціональні відносини в Таджикистані. Протистояння довкола проблеми ісламського шляху розвитку. Громадянська війна. Втручання Росії та завершення війни.

Чеченська криза.

Контрверсії проблеми причин чеченської проблеми. Проголошення Чеченською республікою (Ічкерія) державного суверенітету. Д. Дудаєв. Війна 1994–1996 рр. «Зачистки територій». Трагедія в Семашках. Початок російсько-чеченських переговорів (1995 р.). Виведення російських військ з Ічкерії. А. Масхадов. Угода від 12 травня 1997 р. про врегулювання стосунків двох країн. Друга чеченська війна. Чеченське питання на сучасному етапі.

Тема 2. ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В ДЕРЖАВАХ ЄС

Загальні тенденції міграційних процесів в ЄС. Трудова міграція. Основні міграційні проблеми ЄС. Міграція та розмивання національної ідентичності. Феномен мультикультуралізму. Еволюція ідентичності мігрантів у європейському соціокультурному просторі. Особливості ідентичності мусульманських мігрантів: феномен ре ісламізації 3-го покоління мігрантів.

Актуалізація праворадикальних рухів у країнах ЄС як реакція на трудову міграцію з країн третього світу. Внутрішньополітичні причини зростання попиту на правий радикалізм. Іміграція як зовнішньополітичний фактор посилення впливу ультраправих. Загальна характеристика європейських ультраправих партій. Програмні засади та діяльність Національного Фронт у Франції. Праворадикальні партії сучасної Швеції. Британська національна партія: формування й еволюція політичної програми та методи боротьби за її втілення.

Особливості виникнення та розвитку баскського сепаратизму. Міжетнічний конфлікт в Іспанії на ґрунті політизації баскського націоналізму. Діяльність праворадикальної організації ЕТА. Баскський сепаратизм у призмі легальних форм протистояння. Шляхи врегулювання конфлікту.

Основні моделі врегулювання етнонаціональних проблем у державах ЄС. Політика мультикультуралізму: специфіка та основні проблеми реалізації. Особливості реалізації мультикультуральної моделі етнонаціональної політики у Великобританії. Мультикультуралізм в етнополітиці ФРН. Політика мультикультуралізму у Франції.

Тема 3. ЕТНІЧНА ТА РЕЛІГІЙНА ПРИЧИННІСТЬ ЮГОСЛАВСЬКОЇ КРИЗИ

Політика югославізму Й.-Б. Тіто. Етнополітика держави у 1980-х рр.: від югославізму до націоналізму. Причини міжетнічного конфлікту в СФРЮ. Розпад СФРЮ та активізація міжетнічних конфліктів у 1990-х рр. Перебіг міжетнічного протистояння в Хорватії. Проголошення автономії сербською Країною. Міжетнічний конфлікт на території Боснії та Герцеговини. Етнічна чистка у Серебрениці. Дейтонські угоди 1995 р. Ескалація міжетнічного конфлікту в Косово. Міжнародний вплив на перебіг міжетнічних конфліктів. Сучасний стан міжетнічних взаємин на постюгославському просторі.

Тема 4. АРАБО-ІЗРАЇЛЬСЬКЕ ПРОТИСТОЯННЯ

Витоки та причини конфлікту. Створення держави Ізраїль та реакція арабського населення Палестини. Початок арабо-ізраїльського протистояння. Кристалізація палестинської ідентичності у процесі конфлікту. Основні форми протистояння. Роль іноземних держав у загостренні протистояння (СРСР – США).

Спроби врегулювання конфлікту. Посередницька роль міжнародних організацій. Мирний процес в Осло. Стагнація мирного процесу в Осло. Активізація конфлікту наприкінці 1990-х рр. Посередницька роль США. «Дорожня карта». План одностороннього відділення. Сучасний стан та перспективи врегулювання конфлікту.

Тема 5. ЕТНОКОНФЕСІЙНІ КОНФЛІКТИ В ДЕРЖАВАХ АЗІЇ

Загальна характеристика етноконфесійних конфліктів та проблем у державах Азії. Курдська проблема в Іраці. Курдський сепаратизм в Туреччині. Етнокультурна конфліктність сучасного Ірану.

Міжетнічні взаємини та конфлікти в Афганістані. Особливості становлення багатонаціональної держави в Афганістані. Етнічна та культурна гетерогенність афганського суспільства на сучасному етапі. Положення етнічних меншин в Афганістані: ретроспективний екскурс. Формування національної самосвідомості етнічних меншин. Роль пуштунського фактору. Сунніти і шиїти в Афганістані. Спроби формування стійкої територіальної ідентичності у патріархальному суспільстві: основні моделі та стратегії (ліберальна модель національної держави М. Дауда, комуністична модель, ісламська модель Талібану). Причини посилення міжнаціональної ворожнечі на сучасному етапі. Вплив громадянської війни на загострення міжнаціональних взаємин. Національний та релігійний фактори політичної боротьби в сучасному Афганістані. Вплив зовнішнього фактору на розвиток міжнаціональних та міжконфесійних взаємин в Афганістані.

Етнорегіональні та релігійно-сектантські конфлікти в Пакистані. Конфесійно-етнічні конфлікти в малих державах Південної Азії. Етноконфесійні проблеми Індонезії. Західний Іран. Калімантан. Антикитайські виступи. Етноконфесійні конфлікти в Індонезії як форма соціально-економічного та політичного протесту.

Етноконфесійні проблеми на півдні Таїланду. Історичні витоки сепаратизму у південній частині Таїланду. Сучасна динаміка конфлікту.

Етнічний сепаратизм в КНР. Проблема тибетського сепаратизму. Синдзянь-Уйгурський автономний округ.

Тема 6. ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ ТА ЕТНОКОНФЕСІЙНІ ПРОБЛЕМИ В ДЕРЖАВАХ АФРИКИ

Загальні тенденції перебігу етноконфесійних конфліктів в Африканському континенті. Проблема трайбалізму. «Неспроможні націоналізми». Гібридні форми націоналізму.

Конфлікт тутсі і хуту: витоки та перебіг геноциду. Наслідки конфлікту. Проблема покарання злочинців. Етноконфесійний конфлікт у Судані. Геноцид у Дарфурі. Сучасний стан та проблема врегулювання конфлікту.

Етнічний фактор у державах Магрибу. Етнічні проблеми у Марокко. Міжетнічні взаємини в Алжирі та Тунісі.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1. АРАБО-ІЗРАЇЛЬСЬКЕ ПРОТИСТОЯННЯ

План

1. Причини та каталізатори арабо-єврейського конфлікту.
2. Арабо-ізраїльський конфлікт другої половини ХХ ст.: форми протистояння.
3. Палестинська проблема у 1990-х – 2000-х рр.:
 - 3.1. Переговорний процес в Осло.
 - 3.2. Дорожня карта.
4. Активізація ізраїльсько-палестинського конфлікту на сучасному етапі: основні причини та сценарії розвитку.

Література:

- Волков А. Религиозный экстремизм и палестинская проблема // Азия и Африка сегодня. – 1998. – № 5.
- Дмитриев В. Палестинская трагедия. – М., 1985.
- Энциклопедия военного искусства. Войны второй половины ХХ века / Автор-составитель А.Н.Гордиенко. – Минск, 1998.
- Егорин А.З. Война за мир на Ближнем Востоке. – М., 1995.
- Кацнельсон Г. Арафат. – Ростов-на-Дону, 1997.
- Козицький А. Новітня історія країн Азії та Африки. – 1918-1999. – Львів, 2000.
- Тараджаев В., Миронов Л. Полвека на пороховой бочке // Азия и Африка сегодня. – 1998. – № 5.
- Федченко С. Интифада нового зразка // Політика і час. – 2000. – № 11–12. – С. 25–37.
- Куди приведе «Хмарний стовп» // Дзеркало тижня. – №42, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/POLITICS/kudi_privede_hmaroviy_stovp-112639.html

· Звягельская И. Д. Палестино-израильский конфликт / И. Д. Звягельская // Конфликты на Востоке: этнические и конфессиональные: учеб. Пособие для студентов вузов / Под ред. А. Д. Воскресенского. — М. : Аспект Пресс, 2008. — С. 106—124.

Тема 2. ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БЛИЗЬКОГО СХОДУ ТА ПІВДЕННО-ЗАХІДНОЇ АЗІЇ

План

1. Курдська проблема:
 - 1.1. Курдська проблема в Іраці.
 - 1.2. Курдська проблема в Туреччині.
2. Етнокультурна конфліктність сучасного Ірану.
3. Етнонаціональні проблеми Афганістану:
 - 3.1. Етнокультурна гетерогенність афганського суспільства.
 - 3.2. Політизація етнічних меншин Афганістану.
 - 3.3. Проблеми національної консолідації титульного етносу пустунів.
 - 3.4. Ескалація міжетнічних конфліктів у 1990-х — 2000-х рр.

Література:

- Степанова Н. В. Межконфессиональный и межэтнический конфликты в Ираке / Н. В. Степанова // Конфликты на Востоке: этнические и конфессиональные: учеб. Пособие для студентов вузов / Под ред. А. Д. Воскресенского. — М. : Аспект Пресс, 2008. — С. 126—199.
- Дружиловский С. Б. Курдская проблема Турции / С. Б. Дружиловский // Конфликты на Востоке: этнические и конфессиональные: учеб. Пособие для студентов вузов / Под ред. А. Д. Воскресенского. — М. : Аспект Пресс, 2008. — С. 257—273.
- Жигалина О. И. Этнокультурная конфликтность в современном Иране / О. И. Жигалина // Конфликты на Востоке: этнические и конфессиональные: учеб. Пособие для студентов вузов / Под ред. А. Д. Воскресенского. — М. : Аспект Пресс, 2008. — С. 274—288.
- Лалетин Ю. П. Межэтническое взаимодействие в Афганистане / Ю. П. Лалетин // Конфликты на Востоке: этнические и конфессиональные: учеб. Пособие для студентов вузов / Под ред. А. Д. Воскресенского. — М. : Аспект Пресс, 2008. — С. 289—314.

· Сінкевич Є. Г. Курдська проблема на рубежі ХХ—ХХІ століть / Є. Г. Сінкевич, С. М. Попова [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Ians/2010_4/4-19.pdf

· Бхарі А. Х. Курдська проблема в міжнародних відносинах на Близькому та Середньому Сході в середині 70-х — 90-ті рр. // Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.04 / Бхарі Абдула Хадер; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2000. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://disser.com.ua/contents/17539.html>

· Гама Алі Кадер Макван. Курдська проблема в контексті врегулювання іракської кризи // Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.04 / Гама Алі Кадер Макван; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2007. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://avtoreferat.net/content/view/7667/58/>

· Белокреницкий В. Между индийским молотом и афганской наковальней / Вячеслав Белокреницкий // Международные процессы. — №2 (26), т. 9, май-август 2011. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.intertrends.ru/twenty-sixth/011.htm>

Тема 3—4. ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІВДЕННОЇ, СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ

План

1. Етнорегіональні та релігійно-сектантські конфлікти в Пакистані.
2. Індусько-мусульманський конфлікт в Індії:
 - 2.1. Індусько-мусульманські відносини у колоніальний період.
 - 2.2. Наростання ідусько-мусульманських суперечностей у період незалежності та сучасний стан конфлікту.
3. Етноконфесійні проблеми Індонезії:
 - 3.1. Мусульмансько-християнські конфлікти.
 - 3.2. Проблеми Західного Ірану та Калімантану. Виступи проти традиційних вірувань. Антикитайські виступи.
 - 3.3. Ісламський екстремізм.
4. Етноконфесійні проблеми Таїланду.
5. Міжетнічний конфлікт на Шрі-Ланці: перебіг та врегулювання.
6. Етнічний сепаратизм у Китаї.

Література

1. Ігнат'єв П. М. Країнознавство. Країни Азії: навч. посіб. — Чернівці : Книги — XXI, 2004. — 386 с. (Індонезія, Таїланд, Шрі-Ланка).
2. Белокреницький В. Я. Етнорегіональні та релігійно-сектантські конфлікти в Пакистані / В. Я. Белокреницький // Конфлікти на Востокі: етнічні та конфесійні: навч. посіб. для студентів вузів / Під ред. А. Д. Воскресенського. — М. : Аспект Прес, 2008. — С. 326—346.
3. Алаєв Л. Б. Індуско-мусульманський конфлікт в Індії / Л. Б. Алаєв // Конфлікти на Востокі: етнічні та конфесійні: навч. посіб. для студентів вузів / Під ред. А. Д. Воскресенського. — М. : Аспект Прес, 2008. — С. 347—371.
4. Лунев С. І. Конфесійно-етнічні конфлікти в малих країнах Південної Азії / С. І. Лунев // Конфлікти на Востокі: етнічні та конфесійні: навч. посіб. для студентів вузів / Під ред. А. Д. Воскресенського. — М. : Аспект Прес, 2008. — С. 372—396.
5. Ефімова Л. М. Етноконфесійні проблеми Індонезії / Л. М. Ефімова // Конфлікти на Востокі: етнічні та конфесійні: навч. посіб. для студентів вузів / Під ред. А. Д. Воскресенського. — М. : Аспект Прес, 2008. — С. 397—419.
6. Колдунова Е. В. Етноконфесійна проблема юга Таїланду / Е. В. Колдунова // Конфлікти на Востокі: етнічні та конфесійні: навч. посіб. для студентів вузів / Під ред. А. Д. Воскресенського. — М. : Аспект Прес, 2008. — С. 420—440.
7. Корсун В. А. Етнічний сепаратизм в Китаї / В. А. Корсун // Конфлікти на Востокі: етнічні та конфесійні: навч. посіб. для студентів вузів / Під ред. А. Д. Воскресенського. — М. : Аспект Прес, 2008. — С. 440—468.

Тема 5. ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АФРИКИ

План

1. Етнічний фактор у країнах Магрибу (Марокко, Туніс, Алжир).
2. Етноконфесійні проблеми Бурунді та Руанди. Геноцид тутсі 1994 р.: причини, перебіг, наслідки.
3. Етноконфесійні конфлікти у Судані. Геноцид у Дарфурі.
4. Проблема «неспроможних націоналізмів» у розвитку африканських держав (трайбалізм та його наслідки для національного розвитку держав південніше Сахари).

Література

1. Сапронова М. А. Этнический фактор в странах Магриба (Марокко, Тунис, Алжир) / М. А. Сапронова // Конфликты на Востоке: этнические и конфессиональные: учеб. Пособие для студентов вузов / Под ред. А. Д. Воскресенского. — М. : Аспект Пресс, 2008. — С. 87—106.

2. Солдатов А. Тутси против хуту. Досье на национальный конфликт // журнал «Националь». — №2. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.agentura.ru/dossier/russia/people/soldatov/tutsihutu/>

3. Брейкман К. Подстрекательство к геноциду / Колетт Брейкман / Индекс. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.africana.ru/news/pain/war/Tutsi/brakeman.htm> Продолження — <http://www.africana.ru/news/pain/war/Tutsi/all.htm>

4. Қозицький А. Геноцид та політика масового винищення цивільного населення у ХХ столітті: навч. посіб. — Львів : Літопис, 2012. — 608 с.

5. Васильев Л. С. История Востока. — М. : Высш. шк., 1994. — Т. 2. — 495 с. (концептуальний аналіз проблеми трайбалізму).

6. Этингер Я. Трайбализм подрывает Африку / Яков Этингер // Независимая газета [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.ng.ru/world/2001-04-04/6_africa.html

7. Запрет трайбализм не единственный путь [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.project-syndicate.org/commentary/looking-beyond-the-tribalism-taboo/russian>

8. Вязовский А. В. Этологический подход к анализу некоторых особенностей африканских народов / А. В. Вязовский // Этнология [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://ethology.ru/library/?id=242>

Тема 6–7. ЕТНІЧНИЙ СЕПАРАТИЗМ ТА МІЖЕТНІЧНЕ ПРОТИСТОЯННЯ (НА ПРИКЛАДІ СРСР ТА ПОСТРАДЯНСЬКИХ ДЕРЖАВ)

План

1. Проблема національного суверенітету — детермінанта розвалу СРСР.

2. Міжнаціональні суперечності в Прибалтійських республіках (1990-ті — 2000-ні рр.).

3. Міжетнічні конфлікти на Кавказі:

3.1. Нагірний Карабах.

3.2. Етносепаратистські рухи в Абхазії та Південній Осетії.

- 3.3. Проблема Чеченського етносепаратизму.
4. Придністровський конфлікт.
5. Етноконфліктний зріз Центральної Азії (Киргизтан, Узбекистан, Таджикистан).

Література:

- Арутюнян Ю.В. Постсоветские нации. — М., 1999.
- Здравомыслов А.Г. Межнациональные конфликты в постсоветском пространстве. — М., 1997.
- Кауль Т.Н. От Сталина до Горбачёва и далее. — М., 1991. — С. 117—128.
- Майборода А.Н. Теория этнополитики в западном обществоведении: структура и принципы исследования. — К., 1993.
- Реймон А. Мир і війна між націями / Пер. з фр. — К., 2000.
- Симоненко Р.Г. Прояви екстремізму і шовінізму у Молдові // За міжнародну злагоду, проти шовінізму та екстремізму. Матеріали науково-практичної конференції «Подолання шовінізму екстремізму — найважливіша передумова міжнародної злагоди і громадянського миру в Україні». 8-9 жовтня 1993 року. — К., 1995. — С. 47-55.
- Добаев И. Новейшие тенденции в развитии исламского движения на Северном Кавказе // Мировая экономика и международные отношения. — 2005. — № 12.
- Кочетков Ю. Латвия: между Россией и Западом // МэиМО. — 2006. — № 7.
- Троебст С. Таджикиский конфликт // Ежегодник СИПРИ 1999: Вооружения, разоружение и международная безопасность. — М., 2000.
- Лузянин С. Г. Этнический конфликтный «срез» Центральной Азии / С. Г. Лузянин // Конфликты на Востоке: этнические и конфессиональные: учеб. Пособие для студентов вузов / Под ред. А. Д. Воскресенского. — М. : Аспект Пресс, 2008. — С. 315—326.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

1. Акультурація – процес взаємовпливу культур.
2. Виникнення міжнародної системи захисту прав етнічних та релігійних меншин.
3. Націоналістичний тероризм: ЕТА в Іспанії.
4. Етнічний сепаратизм у постколоніальних державах.
5. «Етніцистська позиція» в західній політології.
6. Етнічність і питання про владу.
7. Етнічність і релігія.
8. Глобалізація як імовірна передумова міжетнічних конфліктів.
9. Концепції теорії конфліктів і миру.
10. Теоретичні виміри етнічних контекстів суспільного конфлікту.
11. Теорія етнополітики і практика національних відносин: проблема прийняття політичних рішень.
12. Етнічний тероризм у країнах Заходу.
13. Феномен багатокультурності.
14. Цілі етнополітичних рухів.
15. Курдська проблема в системі міжнародних відносин.
16. Міжетнічний конфлікт у Бурундії та Руанді.
17. Баскський етносепаратизм в Іспанії.
18. Берберське питання в країнах Магрибу.
19. Індусько-мусульманський конфлікт в Індії.
20. Етно-регіональні і релігійно-сектантські конфлікти в Пакистані.
21. Етноконфесійні проблеми Індонезії.
22. Етнічний сепаратизм у Китаї.
23. Міжконфесійні і міжетнічні конфлікти в Іраці.
24. Етнокультурна конфліктність сучасного Ірану.
25. Міграційний аспект національної політики ЄС.
26. Таміло-сингальський конфлікт на сучасному етапі.
27. Американська модель етнополітики. Концепція «плавильного котла».
28. Особливості етнополітики Канади.
29. Моделі вирішення етнічних та конфесійних конфліктів.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Підготуйте повідомлення про діяльність однієї з праворадикальних партій держав ЄС

1. Австрійська партія свободи.
2. Справжні фіни.
3. Золотий світанок (Греція).
4. Йобік (Угорщина).
5. Національний альянс (Латвія).
6. АТАКА (Болгарія).
7. Партія національного оновлення (Португалія).
8. Народна партія (Словаччина) або Словацька народна партія.
9. Баскська націоналістична партія.
10. Фламандський інтерес.
11. Партія свободи (Нідерланди).
12. Швейцарська народна партія.
13. Швецькі демократи.
14. Датська народна партія.
15. Британська національна партія.
16. Партія незалежності Великобританії.
17. Велика Румунія
18. Партія румунської національної єдності.

Рекомендації до підготовки повідомлення

Повідомлення готується у письмовому вигляді. Інформація подається як в роздрукованому, так і електронному вигляді. Повідомлення повинно мати наступну структуру:

1. Назва партії, передісторія та дата її створення.
2. Інформація про лідерів партії.
3. Ідеологія партії:
 - ставлення до традиційних проблем міжетнічних взаємин в державі (у тому числі ставлення до антисемітизму);

- ставлення до традиційних консервативних цінностей націоналізму – сім'ї та релігії;
- ставлення до інтеграційних та міграційних процесів;
- відповідність партійної ідеології ліберальним цінностям демократії, толерантності та деїзму;
- походження партії (партія титульної нації чи національної меншини);
- ставлення до територіальної цілісності (територіальний чи етнічний націоналізм).

4. Діяльність партії у напрямку реалізації власних ідейних постулатів.

У повідомленні обов'язково повинні бути вказані достовірні посилання на джерела інформації (Вікіпедія як джерело не враховується і не рекомендується до використання). Достовірність кожного посилання перевірятиметься. У випадку недостовірності посилань оцінку за повідомлення буде анульовано.

Повідомлення повинно супроводжуватися мультимедійною презентацією.

2. Здійснить когнітивне моделювання перебігу одного з обраних міжетнічних конфліктів

1. Ізраїльсько-палестинський конфлікт.
2. Курдська проблема в Іраці.
3. Шийтська проблема в Іраці.
4. Міжетнічний конфлікт в Афганістані.
5. Етнорегіональні конфлікти в Пакистані.
6. Мусульмансько-християнський конфлікт в Індонезії.
7. Проблема врегулювання конфлікту в Західному Ірані.
8. Проблема врегулювання етноконфесійного сепаратизму у Синдзянь-Уйгурському окрузі.
9. Проблема врегулювання етнічного сепаратизму у Бельгії.
10. Проблема врегулювання етнічного сепаратизму Басконії.
11. Проблема врегулювання індо-мусульманського конфлікту в Індії.
12. Проблема врегулювання конфліктогенної напруги у міжетнічних взаєминах на Шрі-Ланці.
13. Проблема врегулювання вірмено-азербайджанського конфлікту (Нагірний Карабах).
14. Проблема врегулювання грузино-осетинського конфлікту.
15. Проблема врегулювання придністровського конфлікту.

Приклад когнітивного моделювання

Проблема врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту

В основі гіпотези дослідження проблеми врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту лежить твердження про те, що попри небажання конфліктуючих сторін знайти компроміс, вони змушені серйозно рахуватися з пацифістською позицією інших суб'єктів міжнародних відносин в особі ООН, США та країн ЄС, що значно стримує ескалацію конфлікту.

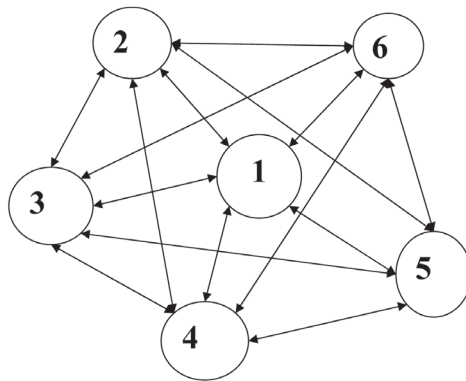
Етапи когнітивного моделювання проблеми врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту.

I. Визначення елементів когнітивної карти.

1. Ізраїльсько-палестинський конфлікт.
2. Уряд Ізраїлю.
3. ХАМАС.
4. ООН.
5. Адміністрація США.
6. Країни ЄС.

II. Моделювання когнітивної карти.

Модель когнітивної карти «Проблема врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту»

III. Опис причинно-наслідкових зв'язків між елементами когнітивної карти

1. Врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту (1) – Уряд Ізраїлю (2). Причинно-наслідковий зв'язок є негативним, оскільки Ізраїль станом на сьогодні виявляє більшу схильність до силового вирішення проблеми, ніж переговорного сценарію. Тому збільшення одного елемента призводить до посилення іншого (–).

2. Врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту (1) – ХАМАС (3). Причинно-наслідковий зв'язок є негативним, оскільки ХАМАС прагне до суттєвого послаблення (і навіть знищення) держави Ізраїль шляхом застосування терористичних актів та ракетних обстрілів (–).

3. Врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту (1) – ООН (4). Причинно-наслідковий зв'язок є позитивним, оскільки ООН прагне до врегулювання конфлікту (+).

4. Врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту (1) – Адміністрація США (5). Причинно-наслідковий зв'язок є позитивним, оскільки США прагне до врегулювання конфлікту (+).

5. Врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту (1) – Країни ЄС (6). Причинно-наслідковий зв'язок є позитивним, оскільки країни ЄС прагнуть до врегулювання конфлікту (+).

6. Уряд Ізраїлю (2) – ХАМАС (3). Збільшення одного елемента призводить до зменшення іншого (–).

7. Уряд Ізраїлю (2) – ООН (4). Посилення регулятивної ролі ООН означатиме послаблення ворожої позиції Ізраїлю (–).

8. Уряд Ізраїлю (2) – Адміністрація США (5). Посилення підтримки з боку США означатиме посилення неконформістської позиції з боку Ізраїлю (+).

9. Уряд Ізраїлю (2) – Країни ЄС (6). Посилення регулятивної ролі країн ЄС означатиме послаблення ворожих настроїв Ізраїлю (–).

10. ХАМАС (3) – ООН (4). Посилення регулятивної ролі ООН веде до послаблення ворожих настроїв ХАМАС (–).

11. ХАМАС (3) – Адміністрація США (5). Посилення підтримки з боку США означатиме посилення ізраїльських позицій, а отже послаблення ХАМАСу (–).

12. ХАМАС (3) – країни ЄС (6). Посилення ролі країн ЄС у врегулюванні конфлікту означатиме послаблення радикальних настроїв ХАМАС (-).

13. ООН (4) – Адміністрація США (5). Посилення активності США означатиме посилення регулятивної ролі ООН (+).

14. ООН (4) – Країни ЄС (6). Посилення миротворчої активності ООН сприятиме посиленню активності країн ЄС та більшій актуалізації цієї проблеми в Європі (+).

15. Адміністрація США (5) – країни ЄС (6). Посилення уваги США до конфлікту сприятиме посиленню активності країн ЄС у цьому напрямку (+).

IV. Аналіз контурів зворотного зв'язку.

Елемент «Проблема врегулювання конфлікту» (1) пов'язаний з іншими елементами наступними контурами зворотного зв'язку.

1. 1-2-3-1 = (-)(-)(-) = (-)

2. 1-2-4-1 = (-)(-)(+) = (+)

3. 1-3-4-1 = (-)(-)(+) = (+)

4. 1-3-5-1 = (-)(-)(+) = (+)

5. 1-4-5-1 = (+)(+)(+) = (+)

6. 1-4-6-1 = (+)(+)(+) = (+)

7. 1-5-6-1 = (+)(+)(+) = (+)

8. 1-5-2-1 = (+)(+)(-) = (-)

9. 1-6-2-1 = (+)(-)(-) = (+)

10. 1-6-3-1 = (+)(-)(-) = (+)

Елемент «Уряд Ізраїлю» (2) пов'язаний з іншими елементами наступними контурами зворотного зв'язку:

11. 2-3-4-2 = (-)(-)(-) = (-)

12. 2-4-5-2 = (-)(+)(+) = (-)

13. 2-5-6-2 = (+)(+)(-) = (-)

14. 2-6-3-2 = (-)(-)(-) = (-)

15. 2-3-5-2 = (-)(-)(+) = (+)

Елемент «ХАМАС» (3) пов'язаний з іншими елементами наступними контурами зворотного зв'язку:

16. 3-4-5-3 = (-)(+)(-) = (+)

17. 3-5-6-3 = (-)(+)(-) = (+)

$$18. 3-4-6-3=(-)(+)(-)=(+)$$

$$19. 3-5-2-3=(-)(+)(-)=(+)$$

Елемент «ООН» (4) пов'язаний з іншими елементами наступними контурами зворотного зв'язку:

$$20. 4-5-6-4=(+)(+)(+)$$

V. Узагальнення контурів зворотного зв'язку:

Негативні контури зворотного зв'язку із знаком «-» додаються до позитивних контурів із знаком «+».

$$- 6 + 14 = 8.$$

VI. Результати моделювання когнітивної карти «Проблема врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту».

Позитивний результат узагальнення контурів зворотного зв'язку когнітивної карти свідчить про серйозний вплив пацифістської позиції ООН, США та країн ЄС на процес врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту та дії конфліктуючих сторін.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Janusz G. Prawa mniejszosci narodowych. Statuty Europejski. — Warszawa, 1995.

2. Андрих І. Югославія — Косово — Європа // Незалежний культурологічний часопис. — 1999. — № 15.

3. Бирюков И.Д. Ольстер: кризис британской империалистической политики (1968—1984). — М., 1985.

4. Видмаль С. Конфликт в Косово // Ежегодник СИПРИ 1999: вооружения, разоружения и международная безопасность. — М., 2000.

5. Волков А. Религиозный экстремизм и палестинская проблема // Азия и Африка сегодня. — 1998. — № 5.

6. Волков В.К. Трагедия Югославии // Новая и новейшая история. — 1994. — № 4—5.

7. Дмитриев В. Палестинская трагедия. — М., 1985.

8. Добаев И. Новейшие тенденции в развитии исламского движения на Северном Кавказе // Мировая экономика и международные отношения. — 2005. — № 12.

9. Егорин А.З. Война за мир на Ближнем Востоке. — М., 1995.

10. Євтух В., Попик А. Конфлікт міжетнічний // Євтух В. Б., Трощинський В. П., Галушко К.Є. та ін. Етносоціологія: терміни і поняття. — К., 2003. — С. 162—174.
11. Кауль Т.Н. От Сталина до Горбачёва и далее. — М., 1991. — С. 117—128.
12. Кацнельсон Г. Арафат. — Ростов-на-Дону, 1997.
13. Козицький А. Новітня історія країн Азії та Африки. — 1918-1999. — Львів, 2000.
14. Колодій А. Нація як суб'єкт політики. — Львів, 1997.
15. Кондрашов А. Югославия — огненное десятилетие // Ехо планеты. — 2002. — №26.
16. Конфликты на Востоке: Этнические и конфессиональные: Учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. А. Д. Воскресенского. — М. : Аспект Пресс, 2008. — 512 с.
17. Коппитерс Б., Ремакль Э., Зверев А. Этнические и религиозные конфликты в Евразии. Международный опыт решения этнических конфликтов. — М., 1997. — Кн. 3.
18. Коргун В. Этническое противостояние / В. Коргун // Азия и Африка сегодня. — 2002. — №12. — С. 17—21.
19. Котигоренко В. Причинність етноконфліктів: впливи глобалізації / В. Котигоренко // Політична думка. — 2002. — № 1. — С. 97—113.
20. Котигоренко В. Теоретичні виміри етнічних контекстів суспільного конфлікту / В. Котигоренко // Людина і політика. — 2002. — № 5. — С. 21—36.
21. Кочетков Ю. Латвия: между Россией и Западом // МэиМО. — 2006. — №7.
22. Криза югославської федерації та її наслідки // Яровий В. І. Новітня історія країн Східної Європи. Курс лекцій. — К., 1997. — С. 246—267.
23. Куценко А. Трагедия в Гуджарате / А. Куценко // Азия и Африка сегодня. — 2002. — № 8. — С. 37—43.
24. Лещиловская И. И. Исторические корни югославского конфликта // Вопросы истории. — 1994. — № 5.
25. Майборода А. Н. Теория этнополитики в западном обществоведении: структура и принципы исследования / А. Н. Майборода. — К., 1993.
26. Майборода А. Н. Теория этнополитики в западном обществоведении: структура и принципы исследования / А. Н. Майборода. — К., 1993.
27. Мала енциклопедія етнодержавознавства. — К., 1997.
28. Назаревич А., Трохимчук С. Національні меншини країн Європейського союзу в контексті інтеграційних процесів. — Львів, 2002.
29. Орлова М.Е. Ирландия в поисках путей независимого развития. — М., 1973.

30. Полякова Є.Ю. Северная Ирландия: истоки конфликта // Новая и новейшая история. — 1990. — № 6. — С. 41–52.

31. Рафальський О. Поняття «національна меншина» в етнополітичному дослідженні // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень. — Вип. 8. — К., 1999. — С. 176–183.

32. Римаренко С.А. Югославский кризис конца 80-х — начала 90-х годов (исторические корни и этнополитические причины) // Конфликты в послевоенном развитии восточноевропейских стран. — М., 1997. — С. 210–234.

33. Романенко С. Десять лет распада СФРЮ // МЭиМО. — 2001. — № 9.

34. Саєнко І. Я. Міжнародна толерантність етносів України / І. Я. Саєнко // За міжнародну злагоду, проти шовінізму та екстремізму. Матеріали науково-практичної конференції «Подолання шовінізму екстремізму — найважливіша передумова міжнародної злагоди і громадянського миру в Україні». 8–9 жовтня 1993 року. — К., 1995. — С. 102–130.

35. Симич П. Гражданская война в Югославии: причины и последствия // Международная жизнь. — 1993. — № 7.

36. Симич П. Дейтонский процесс: сербский взгляд // МЭиМО. — 1998. — № 9.

37. Симоненко Р. Г. Прояви екстремізму і шовінізму у Молдові / Р. Г. Симоненко // За міжнародну злагоду, проти шовінізму та екстремізму. Матеріали науково-практичної конференції «Подолання шовінізму екстремізму — найважливіша передумова міжнародної злагоди і громадянського миру в Україні». 8–9 жовтня 1993 року. — К., 1995. — С. 47–55.

38. Тараджаев В., Миронов Л. Полвека на пороховой бочке // Азия и Африка сегодня. — 1998. — № 5.

39. Тодоров Н. Балканский узел противоречий. История и современность // Новая и новейшая история. — 1993. — № 3.

40. Токарев А. «Чёрный петух» Анголы / А. Токарев // Азия и Африка сегодня. — 2002. — № 7. — С. 47–50.

41. Троебст С. Таджикиский конфликт // Ежегодник СИПРИ 1999: Вооружения, разоружение и международная безопасность. — М., 2000.

42. Тягуненко Л.В. Союзная республика Югославия на рубеже XXI века // Новая и новейшая история. — 2001. — № 3. — С. 28–45.

43. Федченко С. Интифада нового зразка // Політика і час. — 2000. — № 11–12. — С. 25–37.

44. Центральная-Восточная Европа во второй половине XX века. В 3-ох т. — М., 2002.

45. Энциклопедия военного искусства. Войны второй половины XX века / Автор-составитель А.Н.Гордиенко. — Минск, 1998.

46. Європа та її болісні минувшини / Авт.-упоряд. Ж. Мінк і Л. Неймайер у співпраці з П. Боннаром. — Пер. з фр. Є. Марічева. — К. : НІА-Центр, 2009. — 272 с.

47. Сміт Е. Нації та націоналізм у глобальну епоху / Пер. з англ. М. Климчука і Т. Цимбала. — 2-ге вид. — К. : Ніка-Центр, 2009. — 320 с.

48. Сміт Е. Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія / Пер. з англ. Роман Фещенко / Ентоні Сміт. — К.: «К.І.С.», 2004. — 170 с.

49. Сміт Е. Територіальні та етнічні націоналізми / Ентоні Сміт // // Націоналізм : [антологія / упоряд.: О. Проценко, В. Лісовий]. — [2-ге вид]. — К. : Смолоскип, 2006. — С. 495–498.

Додаткова

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / В. Морозов (пер. з англ.). — К., 2001. — 272 с.

2. Антонюк А. Внешнеполитическое направление украинской этнополитики // Персонал. — 2003. — №2. — С.28–31.

3. Антонюк О. Національно-державні інтереси України в етнополітичній сфері // Нова політика. — 2000. — №4. — С. 18–22.

4. Антонюк О. Сучасна українська етнополітика: проблема історичних засад // Нова політика. — 2000. — №5. — С. 54–57.

5. Антонюк О. Формування етнополітики Української держави: історичні та теоретико-методологічні засади / Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв. — К., 1999. — 282 с.

6. Білий О. Національна держава й антропологічна криза // Політична думка. — 2001. — №3. — С. 14–20.

7. Білоус А. О. Відродження та розвиток української національної ментальності в умовах перехідного суспільства // Персонал. — 2000. — №6. — С. 17–20.

8. Бодрук О. Національні інтереси // ПіЧ. — 2001. — №12. — С. 52–62.

9. Борушевич О. Етносоціологічні пріоритети українців // Віче. — 1999. — №11. — 105–109.

10. Бутенко А. П. Нація, націоналізм, суверенитет // Социально-политический журнал. — 1998. — №3. — С. 113–120.

11. Варзар І. Сильні регіони — міцна держава (етносоціальні аспекти) // Україна і світ сьогодні. — 2000. — 18–24 листопада. — С. 10.

12. Вілсон Е. Національна ідентичність в Україні // Політична думка. — 1999. — №3. — С. 120–145.

13. Гелнер Е. Нації та націоналізм. — К., «Таксон», 2003. — С. 34.

14. Дичковська Г. Імперіалізм та націоналізм: взаємовитоки чи протистояння? // Розбудова держави — 1998. — №1. — С. 106.

15. Дністрянський М. С. Етнонаціональна мозаїчність сільського і міського населення України: пізнавальні і прикладні аспекти // Український географічний журнал. — 2001. — №2. — С. 17–22.

16. Доманицький В. Етапи розвитку науки про націю. — Б. м., 1962. — 104 с.

17. Дробижева Л. Демократизация и национализм в Российской Федерации 90-х годов // Россия и мусульманский мир. — 1997. — №7. — С. 21–27.

18. Етнополітика держави // Україна: утвердження незалежної держави (1991-2001). — К., 2001. — С. 373–395.

19. Етнополітологія в Україні. Становлення. Що далі? / І. Ф. Курас (ред.); НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. — К., 2002. — 295 с.

20. Егоров Ю. Н. Национальные интересы и политические реалии современной России // Политические исследования. — 1997. — №1. — С. 32–34.

21. Здравомыслов А. Релятивистская теория нации // Свободная мысль. — 1999. — №1. — С. 64–78.

22. Зінич В. Соціально-економічні проблеми репатріації кримських татар // Український географічний журнал. — 1998. — №3. — С. 18–23.

23. Исламов Т. О торжестве «национальной идеи» // Свободная мысль. — 1997. — №8. — С. 95–104.

24. Канак Ф. Національна ідея та її втілення // Розбудова держави. — 1998. — №7–8. — С. 40–47.

25. Канак Ф. Національне і суспільне буття: діалектика відносин і міжнаціональний аспект // Персонал. — 2000. — №7. — С. 25–30.

26. Картунов О. Жодний тип суспільства не має імунітету від етнічних домагань // Віче. — 1998. — №6. — С. 3–13.

27. Касьянов Г. В. Теорії нації та націоналізму. — К.: Либідь, 1999. — 351 с.

28. Котигоренко В. Вплив зовнішніх чинників на етнополітичну ситуацію в Україні // Людина і політика. — 2001. — №4.

29. Котельников В. У пошуках національних інтересів: державне будівництво в Україні в контексті світового досвіду // Політична думка. — 2000. — №4. — С. 41–55.

30. Краузе В. Етнос між трьох світів // Демократична Україна. — 2001. — 18 січня.

31. Кресіна І. Національна самосвідомість: сутність, основні складові та рівні функціонування // Нова політика. — 1998. — №3. — С. 12–16.

32. Кресіна І. Сучасні абриси Української національної ідеї // Нова політика. — 1998. — №5. — С. 48–53.

33. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: Етнополітичний аналіз. — К.: Вища школа, 1998. — 391 с.

34. Кресіна І. У пошуках власної моделі самоствердження // Віче. — 1997. — С. 37–48.
35. Кривицька О. Міжетнічна толерантність. Як скоротити «соціальну відстань» // Віче. — 2002. — №9. — С. 35–40.
36. Крутских А. Прагматические истоки национальных интересов // Международная жизнь. — 1997. — №3. — С. 85–96.
37. Ксьондзик Н. З батьківщиною, але без держави: [Курди] // Політика і Час. — 2002. — №3. — С. 47–55.
38. Кудрявцев И. Е. Нация и политический национализм // Политические исследования — 1997. — №2. — С. 77–94.
39. Куц Ю. О. Етнополітичні державотворчі процеси в Україні: український аспект / Українська академія державного управління при Президентові України, Харківський регіональний інститут. — Х.; 2002. — 240 с.
40. Линц Х. «Государственность» национализм и демократизация // Политические исследования. — 1997. — №5. — С. 9.
41. Литвиненко Д. Національне питання як політичний інструмент: деякі приклади з українського життя // Дзеркало тижня. — 2004. — №16. — С.6.
42. Малинова А. Ю. Проблема национальной идентичности и национальных прав в либеральной политической теории // Политическая наука. — 2002. — №4. — С. 74–97.
43. Малышев Д. Исламский фундаментализм: идеалы и реалии // Россия и мусульманский мир. — 1999. — №3. — С. 111–121.
44. Мартынова Б. Защита национальных интересов // Свободная мысль. — 1997. — №1. — С. 106–113.
45. Марченко О. Этнополитология как наука // Социально-политический журнал. — 1994. — № 3-6. — С. 70–76.
46. Матвеева С. Я. Национальные проблемы России: современные дискуссии // Общественные науки и современность. — 1997. — №1. — С. 52–62.
47. Медвідь Ф. Українська модерна нація на межі тисячоліть: витоки, генеза та проблеми консолідації // Мандрівець. — 2001. — №5-6. — С. 22-27.
48. Межуев В. М. О национальной идее // Вопросы философии. — 1997. — №12. — С. 3–14.
49. Михайленко М. Українська ідея: спроба спіймати хвилю // День. — 2004. — №15. — С. 5.
50. Минаева К. Р. Двуязычие как способ культурной интеграции этнических меньшинств в многонациональном обществе // Социс. — 2002. — №8. — С. 49–56.
51. Міценко М. Національний менталітет та проблеми суспільного розвитку // Розбудова держави. — 2000. — №1. — С. 47–54.

52. Моргентгау Г. Политические отношения между нациями. Борьба за власть и мир // Социально-политический журнал. — 1997. — №2. — С. 187–201.

53. Нагорна Л. Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі // Політичний менеджмент. — 2003. — №2. — С. 14–29.

54. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні / НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. — К.: ІПШЕНД, 2002. — 271 с.

55. Нагорна Л. Проблема двомовності в Україні: Чи є вихід із глухого кута? // Людина і політика. — 2003. — №6.

56. Нагорняк Т. Авторитет мови // Політика і Час. — 2000. — №5–6. — С. 90–92.

57. Нагорный Карабах. Ускользающий мир // Эхо планеты. — 2000. — №46. — С. 22–23.

58. Націоналізм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовський. — К.: Смолоскип, 2000. — 872 с.

59. Нация и национализм / Миллер А. И. (ред.). — М., 1999. — 220 с.

60. Онищенко І. Етноконфліктогенний потенціал політичної еліти // Хроніка-2000. — 1999. — № 31–32. — С. 33.

61. Павловський М. Національна ідея в Україні себе вичерпала чи її зрадили? // Віче. — 1998. — №11. — С. 25–32.

62. Пашкова О. Національна ідея: теоретичний аналіз змісту поняття // Нова політика. — 2004. — №5. — С. 27–40.

63. Песоцький М. Етнополітика в Україні // Наша газета. — 2001. — 12 жовтня. — С. 79.

64. Прибиткова І. Сучасні міграційні процеси: теоретико-методологічні аспекти досліджень // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 1999. — №1. — С. 161–172.

65. Прибиткова І. У пошуках нових ідентичностей: Україна в етнорегіональному вимірі // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2001. — №3. — С. 60–78.

66. Росалес Х. М. Воспитание гражданской идентичности: об отношениях между национализмом и патриотизмом // Политические исследования. — 2000. — №6. — С. 93–104.

67. Рудницька Т. Етнос і нація: спроба понятійно-термінологічного розмежування // Соціологія. — 1998. — №3. — С. 17–32.

68. Рывкина Р. Между этнократией и гражданским обществом // Свободная мысль. — 2000. — №10. — С. 13–24.

69. Савва М. В. Этнический статус в идеологии и политике // Политические исследования. — 1999. — №4. — С. 141–147.

70. Савоскул С. С. Этнические аспекты постсоветской гражданской идентичности // *Общественные науки и современность*. — 1999. — №5. — С. 91–103.
71. Степаненко В. Етнос — демос — поліс: етнополітичні проблеми соціентальної трансформації в Україні // *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. — 2002. — №2. — С. 102–120.
72. Степаненко В. Перспективи громадянської нації. Етнополітика як стратегія демократичної консолідації в Україні // *Віче*. — 2002. — №5. — С. 62–66.
73. Скворцов Н. Г. Этничность: социологическая перспектива // *Социс*. — 1999. — №1. — С. 21–32.
74. Струкевич О. Українська ранньомодерна нація; історико-етнонаціологічні дослідження // *Український історичний журнал*. — 2001. — №5. — С. 3–22.
75. Тадевосян Э. В. Этнонация: миф или социальная реальность? // *Социс*. — 1998. — №6. — С. 61–68.
76. Татаренко Т. Національна політична ідентичність в Європі та Україні // *Нова політика*. — 2001. — №4. — С. 59–61.
77. Тишков В. А. Этнология и политика: Научная публицистика / РАН Институт этнологии и антропологии им. Н. Н. Миклухо-Маклая. — М.: Наука, 2001. — 240 с.
78. Тишков В. А. Очерки теории и политики этничности в России. — М., 1997.
79. Товт М. Етнонаціональна політика України. Міжнародно-правовий вимір // *Віче*. — 2001. — №10. — С. 66–78.
80. Труевцев К. М. Арабский мир в XX в.: развитие национальной идеи // *Полития*. — 2003. — №1. — С. 88–96.
81. Хесли В. Национализм и пути разрешения межэтнических противоречий // *Полис*. — 1996. — №6. — С. 41–44.
82. Шамраенко Т. Балканська «порохова бочка» детонує в сучасність // *Віче*. — 1999. — №8. — С. 138–146.
83. Этнос и политика: хрестоматія, авт-сост. А. А. Прусаускас. — М.: УРАО, 2000. — С. 14–15.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З КУРСУ

1. Поняття простору міжетнічної соціокультурної дистанції. Основні етапи етнічного дистанціювання.
2. Міжетнічний конфлікт: сутність, перебіг та шляхи врегулювання.
3. Нації та націоналізм в епоху глобалізації.
4. Міграційні процеси та загострення етнонаціональних проблем сучасного світу.
5. Етнонаціональні проблеми в державах ЄС.
6. Політика мультикультуралізму в державах ЄС та проблема її (не)ефективності.
7. Етноконфесійна конфліктність у державах ЄС.
8. Актуалізація популярності націоналістичних партій у державах ЄС.
9. Традиційні етнонаціональні проблеми в державах ЄС (проблеми етносепаратизму в Іспанії та Бельгії).
10. Причини міжетнічних конфліктів на пост югославському просторі.
11. Здійсніть порівняльний аналіз моделей етнополітики югославізму Й. Б. Тіто та сербського великодержавного націоналізму С. Мілошевича.
12. Перебіг міжетнічного конфлікту в сербській Країні (Хорватія).
13. Перебіг міжетнічного конфлікту в Боснії та Герцеговині.
14. Етнічний конфлікт у Косово: витоки та причини.
15. Ескалація міжетнічного конфлікту в Косово у другій половині 1990-х рр. та його вирішення.
16. Дайте оцінку посередницьким діям НАТО у процесі врегулювання конфлікту.
17. Причини та каталізатори арабо-єврейського конфлікту.
18. Арабо-ізраїльський конфлікт другої половини ХХ ст.: форми протистояння.
19. Палестинська проблема у 1990-х – 2000-х рр.:
20. Активізація ізраїльсько-палестинського конфлікту на сучасному етапі: основні причини та сценарії розвитку.
21. Курдська проблема в Іраці.
22. Курдська проблема в Туреччині.
23. Етнокультурна конфліктність сучасного Ірану.

24. Етнокультурна гетерогенність афганського суспільства.
25. Політизація етнічних меншин Афганістану.
26. Проблеми національної консолідації титульного етносу пуштунів.
27. Ескалація міжетнічних конфліктів у 1990-х – 2000-х рр.
28. Етнорегіональні та релігійно-сектантські конфлікти в Пакистані.
29. Індусько-мусульманський конфлікт в Індії:
30. Індусько-мусульманські відносини у колоніальний період.
31. Наростання ідусько-мусульманських суперечностей у період незалежності та сучасний стан конфлікту.
32. Етноконфесійні проблеми Індонезії:
33. Мусульмансько-християнські конфлікти в Індонезії.
34. Проблеми Західного Ірану та Калімантану. Виступи проти традиційних вірувань. Антикитайські виступи.
35. Ісламський екстремізм.
36. Етноконфесійні проблеми Таїланду.
37. Міжетнічний конфлікт на Шрі-Ланці: перебіг та врегулювання.
38. Етнічний сепаратизм у Китаї.
39. Етнічний фактор у країнах Магрибу (Марокко, Туніс, Алжир).
40. Етноконфесійні проблеми Буруднії та Руанди. Геноцид тутсі 1994 р.: причини, перебіг, наслідки.
41. Етноконфесійні конфлікти у Судані. Геноцид у Дарфурі.
42. Проблема «неспроможних націоналізмів» у розвитку африканських держав (трайбалізм та його наслідки для національного розвитку держав південніше Сахари).
43. Проблема національного суверенітету – детермінанта розвалу СРСР.
44. Міжнаціональні суперечності в Прибалтійських республіках (1990-ті – 2000-ні рр.).
45. Міжетнічні конфлікти на Кавказі:
46. Проблема Нагірного Карабаху.
47. Етносепаратистські рухи в Абхазії та Південній Осетії.
48. Проблема Чеченського етносепаратизму.
49. Придністровський конфлікт.
50. Етноконфліктний зріз Центральної Азії (Киргизтан, Узбекистан, Таджикистан).